

TAHAR
BEN ŽELUN

Dete od
PESKA

Prevela s francuskog
Gordana Breberina

■ Laguna ■

Naslov originala

Tahar Ben Jelloun

L'ENFANT DE SABLE

Copyright © Editions du Seuil, 1985

Translation copyright © 2018 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Dete od
PESKA

Sadržaj

1. Muškarac	9
2. Kapija četvrtka	17
3. Kapija petka	29
4. Kapija subote	40
5. Bab el Had	47
6. Zaboravljena kapija	61
7. Zazidana vrata	68
8. Prkosan do kraja	76
9. „Izgraditi lice onako kako se pravi kuća“	85
10. Pripovedač koga su pojele njegove rečenice	98
11. Muškaraca sa ženskim grudima	101
12. Neobrijana žena	113
13. Noć bez izlaza	117
14. Salem	121
15. Amar	130

16. Fatuma	147
17. Slepí trubadur	155
18. Andaluzijska noć.	174
19. Kapija u pustinji	181
O autoru	191

1

Muškarac

Tu je najpre bilo to lice, izduženo zbog nekoliko uspravnih bora, poput ožiljaka koje su izdubile davne nesanice, to neobrijano lice, koje je oblikovalo vreme. Mora da ga je život – koji život?, neobičan privid sačinjen od zaborava – tlačio, kinjio ili čak ponižavao. Na njemu je mogla da se vidi ili nasluti duboka rana koju je ponovo mogao da otvori tek jedan nespretn pokret rukom ili uporan, ispitivački ili zlonameran pogled. Izbegavao je izlaganje jakom svetlu i zaklanjao oči nadlakticom. Nije podnosio dnevno svetlo, svetlost lampe ili punog meseca: ogolili bi ga, zavukli mu se pod kožu i otkrili stid ili potajne suze. Osećao je kako mu prelaze preko tela poput plamena što spaljuje njegove maske, poput sečiva što mu polako skida veo od mesa koji održava neophodnu razdaljinu između njega i drugih ljudi. Šta bi se zapravo desilo kada bi taj prostor što ga je delio i štitio od drugih nestao? Bio bi gurnut, nag i nezaštićen, u ruke onih koji su ga sve

vreme proganjali zbog znatiželje, podozrivosti, pa čak i uporne mržnje; smetali su im ćutanje i inteligencija lica koje im je ulivalo nelagodu samim svojim autoritarnim i zagonetnim prisustvom.

Svetlo ga je svlačilo. Buka mu je smetala. Otkako se povukao u tu sobu na spratu, pored terase, nije više mogao da podnese spoljni svet, sa kojim je komunicirao jednom dnevno tako što bi otvorio vrata Maliki, služavki koja mu je donosila hranu, poštu i činiju vodice narandžinog cveta. Mnogo je voleo tu staricu, koja je bila deo porodice. Nenametljiva i blaga, nikad mu nije postavljala pitanja, ali ih je saučesništvo neminovno zbližilo.

Galama. Ona koju prave piskavi ili sumorni glasovi. Prostački smeh ili monotone pesme na radiju. Kofe vode što se prosipaju u dvorištu. Deca koja muče slepu mačku ili tronogog psa zalutalog u te uličice, gde životinje i ludaci bivaju uhvaćeni u klopku. Jadikovanje i kuknjava prosjaka. Loš snimak piskavog poziva na molitvu koji pet puta dnevno odjekuje iz zvučnika. To nije više bio poziv na molitvu, već podstrekivanje na pravljenje buke. Galama sačinjena od svih glasova i graje koji su dopirali iz grada i koji su ostajali u vazduhu, tu, tačno iznad njegove sobe, sve dok ih vetar ne rasprši ili priguši.

Razvio je alergije; njegovo propusno i nadraženo telo dobijalo ih je pri najmanjem potresu, saživljavalo se s njima i održavalo ih u životu do te mere da mu je bilo vrlo teško, ako ne i nemoguće da spava. Čula mu se nisu poremetila, kao što bi se moglo pomisliti.

Naprotiv, postala su izuzetno oštra, aktivna i neumorna. Razvila su se i potpuno zauzela to telo, u kome je život napravio dar-mar i koje se sudbina postarala da skrene s puta.

Njegovo čulo mirisa je sve registrovalo. Nos je donosio do njega sve mirise, čak i one koji još nisu bili tu. Govorio je da ima nos slepca, sluh mrtvacu koji se još nije ohladio i vid proroka. Ali njegov život nije bio život sveca, mogao je postati takav da nije morao previše toga da obavi.

Otkako se povukao u prostoriju na spratu, niko se nije usuđivao da mu se obrati. Dugo mu je trebalo – možda nekoliko meseci – da se sklopča, sredi svoju prošlost, popravi žalosnu sliku koju je njegova okolina stvorila o njemu u poslednje vreme, brižljivo pripremi svoju smrt i napravi veliko spremanje u svesci u koju je sve zapisivao: u svom dnevniku, svojim tajnama – možda jednoj jedinoj tajni – i sižeu priče kome je on jedini imao pristup.

Polako ga je obavila gusta i uporna magla, zaštitivši ga od ogovaranja i podozrivih pogleda koje su njegovi bližnji i susedi sigurno razmenjivali na pragovima kuća. Taj beli sloj ga je umirivao i pripremao za spavanje, pothranjivao mu snove.

Njegovo povlačenje nije preterano kopkalo njegovu porodicu. Navikla je da ga gleda kako tone u ćutanje ili dobija žestoke i, pre svega, neopravdane napade besa. Nešto neobjašnjivo se umetnulo između njega i ostatka porodice. Sigurno je imao svoje razloge, ali je jedino on mogao da kaže koji su. Zaključio

je da njegov svet pripada njemu i da je iznad sveta njegove majke i sestara – i, u svakom slučaju, potpuno drugačiji. Čak je mislio da one i nemaju svoj svet. Zadovoljavale su se površnim životom, bez velikih prohteva, povinovale su se njegovoj vlasti, njegovim pravilima i hirovima. Iako nisu istinski razgovarale o tome između sebe, nisu li pretpostavljale da je njegovo povlačenje bilo neminovno zato što mu nije više polazilo za rukom da kontroliše svoje telo, pokrete i preobražavanje lica usled mnogobrojnih tikova koji su pretili da ga izobličie? Od pre nekog vremena njegovo držanje nije više bilo držanje samovoljnog muškarca, neospornog gospodara velike kuće, muškarca koji je preuzeo očevo mesto i odlučivao o najsitnijim pojedinostima života domaćinstva.

Leđa su mu se malčice povila, ramena nezgrapno opustila; pošto su se suzila i omlitavila, nisu više očekivala da se na njih spusti voljena glava ili ruka nekog prijatelja. Osećao je kako mu nešto teško pritiska gornji deo leđa; dok je koračao, pokušavao je da se uspravi i nagne unazad. Vukao je noge, grčeci telo, boreći se u sebi protiv tikova koji mu nisu dali da predahne.

Njegovo stanje se naglo pogoršalo, premda ništa nije nagoveštavalo takav tok. Noću ga je redovno mučila nesanica, toliko je sada bila česta i neukrotiva. Ali otkako se zbio taj raskid između njega i njegovog tela, otkako se između njih stvorio taj jaz, lice mu je ostariilo, a hod mu je postao kao u bogalja. Preostalo mu je jedino da se potpuno osami. To mu je omogućilo da sagleda sve što je tome prethodilo i pripremi svoj konačni odlazak u zemlju najveće moguće tišine.

Znao je da njegova smrt neće biti posledica prestanka rada srca niti krvarenja u mozgu ili crevima. Samo će duboka tuga, neka vrsta melanholije koju je na njega spustila jedna nevešta ruka, okončati – bez sumnje dok bude spavao – jedan život koji je naprosto bio izuzetan i koji ne bi podneo da posle tolikih godina i tolikih iskušenja upadne u banalnost obične svakodnevice. Njegova smrt će biti na visini njegovog veličanstvenog života, s tom razlikom što će spaliti njegove maske, što će biti go, potpuno go, bez pokrova, na zemlji koja će mu malo-pomalo izjedati udove sve dok ga ne vrati njemu samom, u istinu koja je za njega bila doživotno breme.

Tridesetog dana života u osami počeo je da primećuje kako smrt ispunjava njegovu sobu. Ponekad bi je dotakao i zadržao na razdaljini ne bi li joj stavio do znanja kako je malo poranila i kako on mora još nešto da završi. Noću ju je zamišljao u obliku mlohavog pauka koji se šunja naokolo, umoran, ali i dalje snažan. Telo bi mu se ukrutilo zbog toga. Onda bi pomislio na snažne – možda metalne – ruke koje će se spustiti odozgo i uhvatiti strašnog pauka; one će ga ukloniti iz njegovog prostora dok ne posvršava poslove. U zoru nije više bilo pauka. Sedeo bi sam, okružen malobrojnim predmetima, i iščitavao stranice koje je napisao preko noći. San će doći tokom prepodneva.

Jednom je čuo da je neki egipatski pesnik ovako pravdao vođenje dnevnika: „Ma koliko da smo bili daleko, kad se vraćamo, uvek se vraćamo od sebe samih. Dnevnik je ponekad neophodan kako bismo

rekli da smo prestali da budemo.“ Upravo je to bila njegova namera: da kaže šta je prestao da bude.

A ko je on bio?

Ovo pitanje je iskrsllo posle tišine nastale usled nelagode ili iščekivanja. Pripovedač, koji je sedeo prekrštenih nogu na asuri, izvadi iz tašne veliku svesku i pokaza je publici.

Tajna je tu, na tim stranicama, satkana od slogova i slika. Dao mi ju je neposredno pred smrt. Naterao me je da se zakunem da ću je otvoriti tek četrdeset dana nakon njegove smrti, koliko treba da se potpuno umre, koliko traju naša žalost i njegovo putovanje u tmine Zemlje. Otvorio sam je četrdeset prvog dana, noću. Zapahnuo me je miris raja, toliko snažan da se umalo nisam ugušio. Pročitao sam prvu rečenicu i ništa nisam razumeo. Pročitao sam drugi pasus i ništa nisam razumeo. Pročitao sam celu prvu stranu i prosvetlio se. Toliko sam bio zadivljen da su mi se suze same slivale niz obraze. Ruke su mi bile mokre; krv mi nije normalno tekla kroz vene. Tada sam shvatio da imam retku knjigu, knjigu tajne, koju je opkoracio jedan kratak i buran život, a napisala noć dugog iskušenja, koja je držana ispod velikih kamenova i koju je čuvao anđeo prokletstva. Ova knjiga, prijatelji moji, ne može da kruži niti da se daje drugima. Ne mogu da je čitaju nevini umovi. Svetlost što iz nje izbija zaslepljuje i oslepljuje nepripremljene oči koje se na nju nehotice spuste. Ja sam pročitao ovu knjigu,

dešifrovao je za takve umove. Ne možete da pristupite čitanju ako niste prošli kroz moje noći i kroz moje telo. Ja sam ova knjiga. Ja sam postao knjiga tajne; životom sam platio da bih je pročitao. Kad sam stigao do kraja, posle višemesečnog nespavanja, osetio sam kako se ova knjiga otelovljuje u meni, pošto je to moja sudbina. Neću čak ni otvoriti ovu svesku da bih vam ispričao tu priču, najpre zato što sam napamet naučio njene delove, a zatim i iz opreza. Uskoro će, o čestiti ljudi, dan utonuti u tamu; ja ću ostati sam s knjigom, a vi s nestrpljenjem. Oslobodite se te nezdrave grozničavosti što vam izbija iz pogleda. Budite strpljivi; dubite tunnel pitanja zajedno sa mnom i naučite da čekate, ne moje rečenice – one su isprazne – već pesmu što će polako dopreti s mora i usmeriti vas na put knjige koja vodi računa o vremenu i onome što ono ruši. Znajte takođe da knjiga ima sedam kapija probijenih u zidu širokom najmanje dva metra i visokom kao najmanje tri vitka i snažna muškarca. Kako budemo stizali do njih, davaću vam ključeve koji ih otvaraju. Vi, u stvari, imate ključeve, ali to ne znate; a čak i da znate, ne biste umeli da ih upotrebite, a pogotovo ne biste znali pod kojim nadgrobniim kamenom da ih sakrijete.

Zasad znate dovoljno o tome. Bolje da se rastanemo pre nego što se nebo zapali. Vratite se sutra ako vas knjiga tajne bude i dalje zanimala.

Muškarci i žene ustadoše u tišini i umešaše se ne bez reči u svetinu na trgu. Pripovedač sklopi ovčju kožu

i stavi pera i mastionice u vrećicu. Svesku brižljivo umota u komad crne svilene tkanine i vrati je u tašnu. Pre nego što je krenuo, neki mališan mu donese crni hleb i koverat.

On napusti trg sporim korakom, pa nestade u prvom sumraku.

Kapija četvrtka

Čestiti prijatelji, znajte da nas je tajna reči okupila u kružnoj ulici, možda na brodu, zbog putovanja čiju maršrutu ne znam. Ova priča je pomalo nalik na noć; mračna je, a ipak bogata slikama; morala bi da vodi do slabog i blagog svetla; u zoru, kad budemo stigli, bićemo oslobođeni, stariji za jednu dugu i tešku noć, pola veka i nekoliko praznih listova rasutih u belom mermernom dvorištu naše kuće uspomena. Neki od vas će poželeti da žive u tom novom domu ili bar zauzmu u njemu malo mesta veličine svog tela. Znam, zaborav će biti u velikom iskušenju: tamo postoji izvor čiste vode kome, uprkos žeđi, ne treba prilaziti ni pod kakvim izgovorom. Zato što je ova priča takođe pustinja. Treba da hodamo bosu po vreloom pesku, da hodamo i ćutimo, verujemo u oazu koja se ocrtava na horizontu i koja se neprestano podiže u nebo, da hodamo i ne okrećemo se kako nam se ne bi zavrtelo u glavi. Kako odmićemo, naši koraci stvaraju put; oni iza

sebe ne ostavljaju trag, već prazninu, ambis, ništavilo. Stoga ćemo stalno gledati napred i verovati svojim stopalima. Ona će nas odvesti onoliko daleko koliko naši umovi budu verovali u ovu priču. Sad znate da sumnja i ironija neće poći na put. Kad stignemo do sedmih vrata, možda ćemo stvarno biti čestiti ljudi. Da li je ovo pustolovina ili iskušenje? Rekao bih i jedno i drugo. Neka oni koji će poći sa mnom podignu desnu ruku u znak vernosti. Ostali mogu da krenu ka drugim pričama, odu kod drugih pripovedača. Ja ne pričam priče samo zato da bi mi prošlo vreme. Priče dolaze kod mene, žive u meni i preobražavaju me. Ja imam potrebu da ih izvadim iz svog tela ne bih li oslobodio pretrpana polja i primio nove priče. Vi ste mi potrebni. Uključujem vas u svoj poduhvat. Nosim vas na krkače i ukrcavam u brod. Svako zaustavljanje će biti iskorišćeno za ćutanje i razmišljanje. Neće biti molitvi, postojaće samo ogromna vera.

Danas krećemo putem koji vodi do prve kapije, kapije četvrtka. Zašto polazimo od te kapije i zašto je ona dobila taj naziv? Četvrtak, peti dan u sedmici, dan razmene. Neki kažu da je to pijačni dan, dan kada gorštaci i seljaci iz ravnica dođu u grad i smeste se kraj te kapije kako bi prodali plodove koje su sakupili prethodne nedelje. Možda je to tačno, ali ja kažem da je to puka podudarnost i slučajnost. Ali nije važno! Kapija koju vidite u daljini je veličanstvena. Prekrasna. Drvo od koga je napravljena rezbarilo je pedeset pet zanatlija, na njoj ćete videti više od petsto različitih motiva. Ta teška i lepa kapija zauzima, dakle, u knjizi vrlo važno mesto, to je ulazak. Ulazak i dolazak. Ulazak

i rođenje. Rođenje našeg junaka jednog četvrtka ujutru. Stigao je s nekoliko dana zakašnjenja. Njegova majka je bila spremna već u ponedjeljak, ali je uspela da ga zadrži u sebi do četvrtka, jer je znala da tog dana samo muška deca dolaze na svet. Zvaćemo ga Ahmed. To je vrlo često ime. Šta? Kažeš kako treba da ga zovemo Hemais? Ne, ime nije važno. Dobro, da nastavim: Ahmed se rodio jednog sunčanog dana. Njegov otac tvrdi da je nebo tog jutra bilo prekriveno oblacima i da ga je Ahmed obasjao svetlom. Neka mu bude! Stigao je posle dugog čekanja. Njegov otac nije imao sreće; bio je uveren da mu neko staro i teško prokletstvo zagorčava život: dobio je sedmoro dece – sedam ćerki. U kući je živelo deset žena: sedam ćerki, majka, tetka Ajša i Malika, stara služavka. Prokletstvo je poprimilo razmere dugotrajne nesreće. Otac je mislio da bi jedna ćerka bila dovoljna. Sedam je bilo previše, štaviše tragično. Koliko se puta prisetio priče o predislamskim Arapima koji su zakopavali žive ćerke! Pošto nije mogao da ih se otarasi, prema njima nije osećao mržnju, već ravnodušnost. U kući se ponašao kao da nema potomstvo. Činio je sve da ih zaboravi, da ih ne gleda. Nikad, na primer, nije izgovarao njihova imena. Majka i tetka su brinule o njima. On se povlačio u osamu i ponekad je tiho plakao. Govorio je da mu se na licu vidi stid, da mu je telo zaposelo proketo seme i da sebe smatra jalovim suprugom ili neoženjenim muškarcem. Nije se sećao da je ikada spustio ruku na lice neke ćerke. Podigao je debeli zid između sebe i njih. Bio je bespomoćan i snuđen i nije više podnosio šale dvojice braće koja bi, svaki put kada bi mu se rodilo dete, došla u

njegovu kuću s poklonima, jedan s kaftanom, a drugi s mindušama, podrugljivo se smeškajući, kao da su opet dobila opkladu, kao da su oni upravljali prokletstvom. Javno su likovali i iznosili nagađanja u vezi sa nasleđstvom. Vi znate, prijatelji i saučesnici moji, da je naša vera nemilosrdna prema čoveku bez naslednika; lišava ga cele ili skoro cele imovine u korist braće. Ćerke dobijaju samo trećinu nasleđstva. Njih dvojica su, dakle, čekala da im najstariji brat umre pa da podele veliki deo njegovog bogatstva. Između njih je postojala snažna mržnja. On je sve pokušao ne bi li promenio zakon sudbine. Išao je kod lekara, fakiha,* šarlatana i nadrilekara širom zemlje. Čak je odveo ženu da provede sedam dana i sedam noći u jednom marabutu,** na suvom hlebu i vodi. Poprskala se kamiljom mokraćom, a zatim je bacila pepeo sedamnaest kuglica tamjana u more. Nosila je amajlije i natpise koji su bili u Meki. Gutala je retke trave uvezene iz Indije i Jemena. Pila je slankastu i vrlo gorku tečnost koju je pripremila jedna stara vračara. Posle je imala groznicu, nepodnošljivu mučninu i glavobolje. Telo joj je propadalo. Lice joj se boralo. Mršavila je i često gubila svest. Život joj je postao pakao, a njen muž, i dalje nezadovoljan, uvređen i ponižen, drmusao ju je i krivio za nesreću koja se obrušila na njih. Jednoga dana ju je udario zato što je odbila iskušenje koje im je bilo poslednja slamka: da joj mrtvačevom šakom pređu gore-dole preko trbuha

* U arapskom koji se govori na severu Afrike „fkih“ ili „fakih“ znači „stručnjak za islamsko pravo“. (Prim. prev.)

** Svetilište u kome je sahranjen neki muslimanski svetac ili isposnik. (Prim. prev.)

i da njom jede kuskus, umesto kašikom. Na kraju je pristala. Ne moram ni da vam kažem, drugovi moji, da se sirota žena onesvestila i pala svom težinom preko hladnog leša. Odabrali su jednu siromašnu porodicu, susede koji su upravo izgubili dedu, slepog i bezubog starca. Muž im je, u znak zahvalnosti, dao malu svotu novca. Ona je bila spremna na svakojake žrtve i gajila je uzaludne nade u svakoj trudnoći. Posle rođenja svakog deteta radost bi, međutim, naglo nestala. Ona je takođe gubila zanimanje za ćerke. Ljutila se na njih što postoje, gnušala se same sebe i udarala u trbuh kako bi se kaznila. Muž je opštio s njom u noćima koje je vračara odredila. Ali ništa nije vredelo. Rađajući ćerku za ćerkom, omrzla je svoje telo, utonula u tminu života. Kao što možete da pretpostavite, rođenje svakog deteta praćeno je besnim povicima, suzama nemoći. Davanje imena je svaki put praćeno tihim i uzdržanim obredom, tako je porodica koju je sedam puta zadesila nesreća proglašavala žalost. Umesto da zakolje vola ili bar tele, čovek bi kupio mršavu kozu i brzo prosuo krv u pravcu Meke, promrmljao ime između stisnutih usana tako da ga niko ne čuje, a onda nestao i vratio se kući tek posle višednevnog lutanja. Svih sedam obreda davanja imena obavljeno je manje-više na brzinu. Osmi je, međutim, mesecima pripremao do najsitnije pojedinosti. Nije više verovao nadrilekarima. Lekari su ga upućivali na ono što je zapisano na nebu. Vračare su ga iskorišćavale. Fakisi su ćutali. Upravo u tom trenutku, kada su sva vrata bila zatvorena, rešio je da prekine zlu kob. Sanjao je san: u kući je sve bilo na svom mestu; on je ležao i smrt ga je posetila. Imala je

ljupko lice nekog mladića. Nagla se nad njega i poljubila ga u čelo. Mladićeva lepota je bila zbunjujuća. Lice mu se menjalo, čas bi se pojavilo lice momka, čas lice bezbrižne mlade žene koja iščezava. Nije više znao ko ga ljubi, jedino je bio siguran da se nad njega naginje smrt, iako je bila prerusena u mladost i život. Ujutru je zaboravio pomisao na smrt i zapamtio samo sliku momka. Nikome to nije pomenuo i pustio je da u njemu sazreva plan koji će promeniti njegov život i život cele porodice. Bio je srećan što se toga dosetio. Čega?, upitaćete me. E pa, ako mi dozvolite, povući ću se da se odmorim; a vi do sutra otkrijte kakva je to genijalna zamisao pala na pamet tom čoveku na rubu očaja i propasti nekoliko nedelja pre rođenja našeg junaka. Dobri moji prijatelji i drugovi, sutra ponesite hleb i urme. Dan će biti dug i moraćemo da idemo vrlo uskim uličicama.

Kao što možete da primetite, naš karavan je malo odmakao na putu koji vodi do prve kapije. Vidim da ste svi poneli hranu za put. Noćas nisam ni trenuo. Utvare su me jurile i proganjale. Izašao sam i na ulici sam sreo samo pijance i razbojнике. Hteli su da me opljačkaju, ali nisu ništa pronašli. U zoru sam se vratio kući i spavao do podneva. Zato sam zakasnio. Ali vidim zabrinutost u vašim očima. Ne znate kuda vas vodim. Ne bojte se, to ni ja ne znam. Da li će ta neutažena znatiželja koju vidim na vašim licima jednoga dana biti utoljena? Odlučili ste da me slušate, sledite me onda do kraja... do kraja čega? Kružne ulice nemaju kraj!

* * *

Njegova zamisao je bila jednostavna, teško ostvariva i održiva u svojoj svojoj snazi: dete koje će se roditi biće muško čak i ako je devojčica! To je bila njegova odluka, nepokolebljiva namera, neopoziva fiks-ideja. On pozva jedne večeri trudnu suprugu, zatvori se s njom u sobu s terasom i reče joj odlučnim i svečanim tonom: „Naš život je do sada bio puko glupo čekanje, osporavanje sudbine samo na rečima. Naš peh, da ne kažem nesreća, ne zavisi od nas. Ti si čestita žena, pokorna, poslušna supruga, ali kad si rodila sedmu ćerku, shvatio sam da imaš jednu manu: tvoja utroba ne može da začne muško dete; sazdana je tako da – doživotno – rađa samo žensku decu. Ti tu ništa ne možeš. To mora da je neka izvitoperenost, negostoljubivost koja se prirodno i bez tvog znanja ispolji svaki put kada bi seme koje nosiš u sebi moglo da iznedri dečaka. Ne mogu da se ljutim na tebe zbog toga. Ja sam čestit čovek. Neću te oterati i neću uzeti drugu ženu. I ja se borim s tom bolesnom utrobom. Hoću da je izlečim, da promenim način na koji razmišlja i njene navike. Uputio sam joj izazov: rodiće mi dečaka: konačno ću povratiti čast; pokazaću svoj ponos; i rumen će obliti moje lice, konačno lice muškarca, oca koji će moći da umre na miru pošto će sprečiti grabljivu braću da pokradu njegovo bogatstvo i ostave vas u nemaštini. Bio sam strpljiv s tobom. Proputovali smo zemlju kako bismo izašli iz ćorsokaka. Uzdržavao sam se i nisam bio nasilan čak i kad sam bio besan. Možeš mi, naravno, prebaciti da nisam nežan prema tvojim ćerkama. One su tvoje. Dao sam

im svoje prezime. Ne mogu da im pružim ljubav zato što ih nikada nisam želeo. Sve su one greškom došle na svet, umesto tog toliko iščekivanog dečaka. Ti razumeš zašto sam na kraju prestao da ih viđam i brinem za njihovu sudbinu. One su odrasle uz tebe. Znaju li bar da nemaju oca? Ili da im je otac samo povređena, duboko nesrećna utvara? Za mene je njihovo rođenje bilo povod za žalost. Stoga sam odlučio da rođenje osmog deteta bude praznik, najveća svečanost, radost koja će trajati sedam dana i sedam noći. Bićeš majka, prava majka, bićeš princeza, pošto ćeš roditi dečaka. Dete koje ćeš doneti na svet biće muško, biće muškarac, zvaće se Ahmed čak i ako je devojčica! Za sve sam se pobrinuo, sve sam isplanirao. Dovešćemo lalu Radhiju, staru babicu; njoj je ostalo još godinu-dve; osim toga, daću joj dovoljno novca da čuti. Već sam razgovarao s njom i čak mi je rekla da je i njoj to palo na pamet. Brzo smo se dogovorili. Ti ćeš, razume se, tu tajnu poneti u grob. Od nje će zavisiti tvoja sreća, pa čak i tvoj život. To dete će biti dočekano kao muškarac koji će svojim prisustvom uneti svetlost u ovu sumornu kuću, biće odgajano onako kako se tradicionalno vaspitavaju muškarci i ono će, naravno, upravljati i štiti vas posle moje smrti. Nas troje ćemo, znači, biti upućeni u tu tajnu, a onda će nas ostati dvoje, pošto je lala Radhija već senilna i ubrzo će nas napustiti, a onda ćeš je ti sama čuvati, jer sam ja dvadeset godina stariji od tebe i sigurno ću prvi otići. Ahmed će ostati sam i rukovodiće ovom ženskom kućom. Zapečatićemo sporazum o čuvanju tajne: daj mi desnu ruku; preplešćemo prste i prineti dve spojene šake ustima, a

zatim čelu. Onda ćemo se zakleti na doživotnu vernost! Obavimo sada obredno pranje. Izgovorićemo molitvu i zaklećemo se na otvorenom Kuranu.“

Dogovor je tako zapečaćen! Žena je morala da se složi. Ona, kao i obično, poslušna muža, ali je ovoga puta osećala da se njihovo zajedničko delovanje tiče i nje. Konačno je radila nešto u dosluhu s njim. Njen život će dobiti smisao; ukrcala se u brod zagonetke što će ploviti po dalekim morima koja nije mogla ni da zamisli.

I tako dođe veliki dan, dan rođenja. Žena je gajila tračak nade: možda će joj sudbina konačno pružiti pravu radost, možda će spletke biti nepotrebne. Nažalost, sudbina je ostala tvrdoglava i verna sebi. Lala Radhija je bila u kući od ponedeljka. Brižljivo je pripremala taj porođaj. Znala je da će biti poseban, a možda i poslednji u njenoj dugoj karijeri. Čerkama nije bilo jasno zašto su se svi uskomešali. Lala Radhija im šapnu da će se roditi dečak. Govorila je da je intuicija nikad nije izneverila, to su stvari koje um ne može da kontroliše; po načinu na koji se dete pomeralo u majčinoj utrobi osećala je da može biti samo dečak. Ritale se sa žestinom svojstvenom muškom detetu! Čerke su bile zbunjene. Njegovo rođenje će sve poremetiti u toj porodici. One se pogledaše bez reči. U njihovom životu ionako nije bilo ničeg uzbudljivog. Možda će brat umeti da ih voli! Glasina se već pronela po četvrti i ostatku porodice: hadži Ahmed će dobiti dečaka...

Sada će, prijatelji moji, vreme vrlo brzo teći i ostaćemo bez njega. Mi nismo više gledaoci; i mi smo se ukrcali

u ovu priču koja preti da nas sve sahrani na istom groblju. Zato što će laž raspaliti volju neba, Božju volju. Potok će biti skrenut, nabujaće i postaće reka koja će preplaviti mirne domove. Mi ćemo biti to groblje na rubu sna na kome će surove ruke iskopati mrtve i trampiti ih za retku travu od koje se zaboravlja. O, prijatelji moji! Sumnjivo je ovo iznenadno svetlo koje nas zaslepljuje; ono najavljuje mrak.

Podignite desnu ruku i ponavljajte za mnom: želim ti dobrodošlicu, o biće iz daljine, lice greške, nevinosti laži, dvojniče senke, ti koga smo toliko iščekivali, toliko želeli, pozvali smo te da opovrgneš sudbinu, ti donosiš radost, ali ne i sreću, podižeš šator u pustinji, ali je to dom vetra, ti si bogatstvo od pepela, život će ti biti dug i biće iskušenje za vatru i strpljenje. Dobro došao, ti koji si dan i Sunce! Mrzećeš zlo, ali ko zna da li ćeš činiti dobro... Dobro došao... Dobro došao!

Gde sam ono beše stao...

Pozvana je cela porodica, koja se okupila u hadžijinoj kući već u sredu uveče. Tetka Ajša je jurcala tamo-amo kao pomahnitala. Dvojica braće su stigla sa ženama i decom, zabrinuta i nestrpljiva. Pozvani su i bliži i dalji rođaci. Lala Radhija se zatvorila u sobu sa hadžijinom ženom. Niko nije smeo da joj smeta. Crnkinje su spremale večeru u kuhinji. Oko ponoći se začu ječanje: prvi trudovi. Stare žene su prizivale proroka Muhameda. Hadžija je šetkao po ulici. Njegova braća su većala. Tiho su razgovarali u uglu dnevne sobe. Deca su spavala tamo gde su jela. Samo su jauci narušavali

noćnu tišinu. Lala Radhija nije ništa govorila. Zagrevala je vangle vode i širila pelene. Svi su spavali osim hadžije, babice i dvojice braće. U zoru se začu poziv na molitvu. Nekoliko silueta ustadoše, poput mesečara, i pomoliše se. Žena je sada vrištala. Razdanilo se. U kući je bio veliki nered. Crne kuvarice malo pospremiše i skuvaše supu za doručak, supu za rođenje i obred davanja imena. Braća su morala da odu na posao. Deca su smatrala da su na raspustu, pa ostadoše da se igraju u predsoblju. Oko deset ujutru, tog istorijskog četvrtka, u trenutku kad su svi bili okupljeni iza prostorije za porođaj, lala Radhija odškrinu vrata i krenu radosno da podvriskuje, ponavljajući sve dok nije ostala bez daha: muško je, muško, muško... Hadžija uđe među okupljene kao princ, deca mu poljubiše ruku. Žene ga dočekaše piskavom cikom, koju su prekidale pohvalama i molitvama u stilu: neka ga Bog čuva... Stiglo je Sunce... Ovo je kraj tame... Bog je veliki... Bog je uz tebe...

On uđe u sobu, zaključa vrata i zatraži od lale Radhije da skloni pelene sa novorođenčeta. To je, naravno, bila devojčica. Njegova žena je plakala zaklonivši lice velom. Držeći bebu u levoj ruci, on desnom snažno povuče veo i reče ženi: „Čemu suze? Nadam se da plačeš od radosti! Pogledaj, dobro pogledaj, ovo je dečak! Ne treba više da skrivaš lice. Treba da budeš ponosna... Upravo si mi, posle petnaest godina braka, podarila dete, dečaka, ovo mi je prvo dete, pogledaj kako je lep, pipni ove male testise, pipni mu penis, već je muškarac!“ A onda se okrenu prema babici i reče joj da pazi na dečaka i nikoga ne pušta da mu priđe ili ga pipne.

Zatim izađe iz sobe sa širokim osmehom na usnama... Na njegovim plećima i licu bila je sva muževnost sveta: sa pedeset godina se osećao lako kao mladić. Već je zaboravio – ili se možda samo pretvarao – da je sve to on tako udesio. Jasno je video da je devojčica, ali je čvrsto verovao da je dečak.

O, drugovi moji, naša priča je tek na početku, a vrto-
glavica od reči mi već grebe kožu i suši jezik. Nemam
više pljuvačke i kosti su mi umorne. Svi smo mi žrtve
našeg ludila zakopanog u rovovima želje čije ime nipo-
što ne treba pominjati. Čuvajmo se da ne prizovemo
zbrkane senke anđela, onog sa dva lica koji živi u našoj
uobrazilji. Lice nepokretnog Sunca. Lice smrtonosnog
Meseca. Anđeo skače od jednog do drugog, zavisno od
života koji plešemo na nevidljivoj žici.

Prijatelji moji, odoh ja na tu žicu. Ako me sutra
ne vidite, znajte da je anđeo skočio na stranu ambisa
i smrti.

3

Kapija petka

Ima već nekoliko dana kako nas tkaju vunene niti iste priče. Niti idu od mene do vas, od svakog od vas do mene. Još su krhke. Ipak nas povezuju u neku vrstu saveza. Ali ostavimo iza sebe prvu kapiju, koju će neka nevidljiva ruka umeti da zatvori. Kapija petka je kapija koja okuplja ljude radi odmora tela, predanosti Bogu i praznovanja toga dana. Kad se otvori, vide se porodica koja slavi, vedro nebo, plodna zemlja, čovek koji je povratio čast i žena koja je najzad priznata kao majka. Na tu kapiju će ulaziti samo sreća. To je njena uloga, ili je bar bije takav glas. Svako je od nas nekada video kako se ta kapija otvorila i makar nakratko osvetlila njegove noći. Ona nije probijena ni u kakvom zidu. To je jedina kapija koja se premešta i odmiče prateći sudbinu. Zaustavlja se samo zbog onih koji ne vole svoju sudbinu. Kakva bi inače bila korist od nje? Na tu kapiju je ušla lala Radhija.

Proslava priređena povodom davanja imena bila je velelepna. Zaklan je vo da bi se dečaku nadenulo

ime: Muhamed Ahmed, sin hadži Ahmeda. Molitvu su predvodili veliki fakih i gradski muftija. Siromasima je podeljena hrana. Trebalo je da taj dug i lep dan ostane upamćen. I zaista, svi ga se i dan-danas sećaju. Pričaju o tom danu ističući snagu vola koji je, obezglavljen, krenuo da trči po dvorištu, deset niskih stolova na kojima su poslužene cele ovce, andaluzijsku muziku koju je svirao veliki orkestar Mulaja Ahmeda Lukilija... Slavlje je trajalo nekoliko dana. Beba je pokazana iz daljine. Niko nije smeo da je dotakne. Samo su lala Radhija i majka brinule o njoj. Sedam ćerki je držano po strani. Otac im je kazao da ubuduće bratu Ahmedu duguju isto poštovanje kao njemu. One su oborile pogled i ništa nisu rekle. Retko se viđa tako srećan muškarac koji želi da iskaže i podeli svoju radost. Zakupio je pola strane velikog nacionalnog lista i objavio svoju fotografiju, ispod koje je bio ovaj tekst:

Bog je milostiv

Upravo je obasjao život i dom vašeg sluga i odanog grnčara hadži Ahmeda Sulejmana. Dečak – Bog ga čuvao i podario mu dug život – rođen je u četvrtak u deset sati. Dali smo mu ime Muhamed Ahmed. Njegovo rođenje najavljuje plodnost, mir i napredak zemlje. Živeo Ahmed! Živeo Maroko!

Podigla se velika prašina zbog ovog oglasa u novinama. Ljudi nisu imali običaj da tako javno izlažu svoj privatni život. Hadži Ahmed nije mario za to. Njemu